

(इंग्रजीमध्ये टंकलिखित केलेल्या न्यायनिर्णयाचा मराठी अनुवाद)

कोचीन विद्यापीठ, त्याच्या द्वारे रजिस्ट्रार युनिव्हर्सिटी ऑफ कोचीन इत्यादी

विरुद्ध

एन.एस. कांजूनजम्मा इतर इत्यादी

२० मार्च १९९७

[न्यायमूर्ती के. रामास्वामी आणि न्यायमूर्ती एस. सगीर अहमद]

सेवा कायदा:

केरळ राज्य अधीनस्थ सेवा नियम:

नियम ४,१४ ते १७-अ- अनुसूचित जाती आणि अनुसूचित जमातींसाठी पदोन्नती-आरक्षण-इयत्ता पहिली आणि इयत्ता दुसरीच्या शिक्षकेतर पदांसाठी विशेष भरती-पदांच्या निवडीसाठी जाहिरात जारी केली गेली-उमेदवार प्रतिवादीने पदांसाठी अर्ज केला परंतु ती अयशस्वी ठरली-तिने भरती उच्च न्यायालयाला आव्हान दिले की तिने तिच्या रिट याचिकेस परवानगी दिली-नियमांना आव्हान न दिल्याने, विद्यापीठाने नियम योग्यरित्या लागू केले आहेत-नियम ४ विशेष भरतीसाठी लागू होत नाही-स्पर्धक प्रतिवादीने निवडीमध्ये भाग घेतला आहे, प्रक्रियेच्या शुद्धतेला आव्हान देण्यापासून तिला दूर केले जाते-उच्च न्यायालयाने स्पर्धक प्रतिवादीच्या रिट याचिकेला परवानगी देण्यात चूक केली-अपील मंजूर – प्रतिष्ठम्ब.

दिवाणी अपील न्यायाधिकारक्षेत्र: दिवाणी अर्ज क्रमांक - २२२३/१९८५ इत्यादी.

मूळ याचिका क्रमांक ५३६६/१९८२ मधील केरळ उच्च न्यायालयाच्या दिनांक १३. ०२.८५ च्या निकाल आणि आदेशावरून.

उपस्थित पक्षांकडून के. जॉन मॅथ्यू (ई. एम. एस. अनम) (एन. पी.), एन. सुधाकरन आणि के. आर. आर. पिल्लई.

न्यायालयाने पुढील आदेश दिला

विशेष अनुमतीद्वारे हे अपील १३ फेब्रुवारी १९८५ रोजी मूळ याचिका क्र. ५३६६/१९८२ मध्ये केरळ उच्च न्यायालयाच्या विभागीय खंडपीठाच्या निकालावरून उद्भवतात. थेट भरतीद्वारे नियुक्त केलेल्या विद्यापीठाच्या एका विभाग अधिकाऱ्याने, कोचीन विद्यापीठाचे उप-कुलसचिव म्हणून व्ही. वासुदेवन आणि सहाय्यक कुलसचिव म्हणून पी. के. सुधाकरन यांच्या पदोन्नतीला आव्हान दिले. वस्तुस्थिती अशी आहे की कार्यकारिणीने ३ डिसेंबर १९८० रोजी आपल्या ठरावात केरळ राज्य आणि अधीनस्थ सेवा नियम (थोडक्यात, 'नियम') चे नियम १४ ते १७-अ स्वीकारले जेणेकरून भरतीच्या बाबतीत विद्यापीठाला लागू होतील. कार्यकारिणीने २० जानेवारी १९८१ रोजी झालेल्या बैठकीत असा निर्णय घेतला की विद्यापीठातील इयत्ता पहिली, इयत्ता तिसरी आणि इयत्ता चौथीमधील शिक्षकेतर पदे अनुसूची जाती आणि अनुसूची जमातींना पदोन्नतीच्या बाबतीत आरक्षणाचा नियम लागू करण्यासाठी उपलब्ध करून दिली जातील. ७ मार्च १९८१ रोजीच्या ठरावात, कार्यकारिणीने पुढे निर्णय घेतला की अनुसूची जाती आणि अनुसूची जमातींना राखीव पदांवर घोषित करण्यासाठी सहा रिक्त पदांसाठी विशेष भरतीची जाहिरात दिली जावी. १ ऑक्टोबर १९८१ रोजीच्या पुढील ठरावाद्वारे, त्या उमेदवारांच्या भरतीसाठी कर्मचारीवर्ग निवड समिती स्थापन करण्याची शिफारस करण्याचा निर्णय घेण्यात आला. ४ जून १९८२ रोजीच्या पुढील ठरावाद्वारे, निवड करण्यासाठी निवड समिती स्थापन करण्यासाठी कार्यकारिणीने कुलगुरूंना अधिकृत केले. त्यानुसार कुलगुरूंनी एक निवड समिती स्थापन केली. ही जाहिरात ही सहा पदे भरण्यासाठी करण्यात आली होती. प्रतिवादी ३ आणि ४, वर नाव दिलेले उमेदवार आणि प्रथम प्रतिवादीने इतरांसह उक्त

पदांसाठी अर्ज केला आणि १७ जुलै १९८२ रोजी निवड समितीने त्यांची मुलाखत घेतली. त्यांनी ३ आणि ४ प्रतिवादींची निवड केली आणि २० जुलै १९८२ रोजी त्यांची नियुक्ती करण्यात आली. सम तारखेची कार्यवाही झाली आणि ३ आणि ४ प्रतिवादींची अनुक्रमे उप निबंधक आणि सहाय्यक निबंधक म्हणून नियुक्ती करण्यात आली.

पहिल्या प्रतिवादीने, आधी सांगितल्याप्रमाणे, निवड करताना, आरक्षित उमेदवारांच्या विशेष भरतीसाठी कोणताही नियम नसल्याच्या आधारावर प्रतिवादी ३ आणि ४ ची नियुक्ती योग्यतेवर प्रश्नचिन्ह उपस्थित करणारी रिट याचिका उच्च न्यायालयात दाखल केली. हे नियम विशेष भरतीसाठी विशेषतः लागू करण्यात आलेले नाहीत आणि त्यामुळे प्रतिवादींची निवड आणि नियुक्ती कायदानुसार नाही. नियम असा आहे की जेव्हा सेवेत उमेदवार उपलब्ध होते, तेव्हा थेट भरतीचा अवलंब केला जाऊ शकत नाही. या युक्तिवादाला उच्च न्यायालयाची बाजू मिळाली. अशा प्रकारे, विशेष अनुमतीद्वारे हे अपील केले जातात.

विचारार्थ निर्माण होणारा एकच प्रश्न आहे: उच्च न्यायालयाने घेतलेला दृष्टिकोन कायदाने योग्य आहे का? नियमांमधील नियम १४ ते १७ अ हे अनुसूचित जाती आणि अनुसूचित जमातींच्या आरक्षणाशी संबंधित आहेत आणि त्यात भरतीची कालनिर्णयी पथ विश्लेषण प्रदान करण्यात आली आहे आणि नियम १७ अ खालीलप्रमाणे आहे:

"अनुसूचित जाती आणि अनुसूचित जमातींमधून विशेष भरती

या नियमांमध्ये किंवा विशेष नियमांमध्ये काहीही असले तरी, राज्य सरकार अनुसूचित जाती आणि अनुसूचित जमातीच्या सदस्यांकडून थेट भरतीद्वारे भरल्या जाणाऱ्या कोणत्याही सेवा, वर्ग, श्रेणीमध्ये विशिष्ट संख्येने पदे आरक्षित करणे ठेवू शकते.

हा नियम २५ नोव्हेंबर १९५९ पासून अंमलात आला आहे असे मानले जाईल.

नियम १४ ते १७- अ हे विशेषतः कार्यकारिणीच्या उपरोक्त ठरावांद्वारे स्वीकारले गेले आणि विद्यापीठाने मंजूर केल्यामुळे, नियम स्वीकारण्याच्या विद्यापीठाच्या अधिकाराला आव्हान दिले गेले नाही हे विवादित नाही. विद्यापीठात, इयत्ता पहिली, इयत्ता तिसरी आणि इयत्ता चौथी अशा काही पदांवर, शिक्षकेतर कर्मचारीवर्ग भरतीसंबंध विद्यापीठाने नियम १४ ते १७-अ योग्यरित्या लागू केले आहेत, असे उपरोक्त ठराव सूचित करतात. त्याच्या पुढे, कुलगुरूंना पदांची जाहिरात करण्यासाठी आणि उमेदवारांच्या भरतीसाठी निवड समिती स्थापन करण्यासाठी कार्यकारिणीने अधिकृत केले होते. त्यादृष्टीने एक समिती स्थापन करण्यात आली आणि जाहिरात प्रकाशित करण्यात आली. असे दिसून येते की जेव्हा सामान्य नियम लागू केले जातात तेव्हा विद्यापीठाला विशेष भरतीसाठी विशेष आरक्षणाचा नियम बनवण्याची आवश्यकता नसते. त्यामुळे ठरावात विशेष भरतीचा उल्लेख न केल्याने फारसा परिणाम होत नाही. पाहिल्याप्रमाणे कार्यकारिणीने विद्यापीठाच्या शिक्षकेतर कर्मचारीवर्ग संदर्भात नियम स्वीकारले. परिणामी, अनुसूचित जाती आणि अनुसूचित जमातींसाठी राखीव असलेल्या पदांवर विशेष भरतीसाठी जाहिरात करण्यात आली. खरे तर, पहिल्या प्रतिवादीनेही अर्ज केला होता आणि निवडीची मागणी केली होती, परंतु तो अयशस्वी ठरला. निवडीमध्ये भाग घेतल्यामुळे, प्रक्रियेच्या शुद्धतेला आव्हान देण्यासाठी तिला बाजूला केले जाते. याशिवाय, आम्ही आधीच असे म्हटले आहे की प्रक्रिया योग्यरित्या पाळली गेली होती आणि म्हणूनच, जाहिरातींमध्ये जी चा उल्लेख वगळून ती एक विशेष भरती होती याचा कोणताही परिणाम होत नाही. उच्च न्यायालयाचा पुढील निष्कर्ष नियम १ ते नियम ४ या तरतुदीशी संबंधित आहे, ज्यामध्ये अशी तरतूद आहे की जेव्हा योग्यरित्या पात्र उमेदवार उपलब्ध असतील, तेव्हा त्यांची नियुक्ती केली जाईल. दुसऱ्या शब्दांत, जर योग्यरित्या पात्र उमेदवार उपलब्ध नसतील,

तर निवडीसाठी जाहिरात केली जाऊ शकते. हा नियम सामान्य भरतीला लागू होतो. परंतु अनुसूचित जाती आणि अनुसूचित जमातीच्या उमेदवारांच्या विशेष भरतीच्या संदर्भात, नियम १४ ते १७-अ आकर्षित झाले. याव्यतिरिक्त, आधी पाहिल्याप्रमाणे, जाहिरात २२ एप्रिल १९८२ रोजी केली गेली होती, तोपर्यंत कार्यकारिणीचा ठराव स्वीकारला गेला नव्हता, जो ७ मार्च १९८२ रोजी स्वीकारला गेला होता. त्यामुळे १ ऑक्टोबर १९८१ रोजी जाहीर केलेल्या विशेष भरतीसाठी नियम ४ लागू होत नाही. त्यामुळे, नियम ४ लागू करणाऱ्या नंतरच्या ठरावाला पूर्वलक्षी प्रभाव पडत नाही. प्रतिवादी क्रमांक १ च्या विद्वान वकिलाने असा युक्तिवाद केला आहे की प्रतिवादी क्रमांक ३ आणि ४ यांनी नोकरी सोडली आहे आणि त्यामुळे पहिल्या प्रतिवादीच्या नियुक्तीमध्ये अडथळा आणण्याची गरज नाही. ते परराष्ट्र सेवेत असल्याचे म्हटले जात असल्याने, त्यांना त्यांच्या पदांवर परत येण्याचा अधिकार आहे. अशा प्रकारे विचार करता, उच्च न्यायालयाने रिट याचिका मंजूर करण्यात स्पष्टपणे चूक केली.

त्यानुसार, अपीलांला परवानगी दिली जाते. रिट याचिका फेटाळली जाते. खर्चा बाबत कोणतेही आदेश नाहीत.

आर. पी.

अपीलाला मान्यता देण्यात आली.

अस्वीकरण

या न्याय निर्णयाच्या मराठी भाषेतील या अनुवादाचा वापर हा पक्षकार असल्यास त्याच्या तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकर्ता वापर करता येणार नाही तसेच इंग्रजी भाषेतील हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापरा करिता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबजावणी करता वैध मानला जाईल.